

УДК 821.111–3(045)

М. М. Калініченко

СТРАТЕГІЯ КОМПРОМІСУ З МАСОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ У ТВОРЧОСТІ НАТАНІЕЛЯ ГОТОРНА

У статті актуалізовано проблему дискурсивної взаємодії творчої спадщини Натаніеля Готорна із текстами американської масової літератури XIX сторіччя. Розглянуто особливості формування авторської стратегії тексту письменника в історичному контексті розвитку національної демократичної культури. Акцентовано на необхідності ретельного студіювання повноти і складності зв'язків Готорна із дискурсивними практиками провідних напрямів популярного мистецтва його доби.

Ключові слова: Натаніель Готорн, масова література, популярна демократична культура, стратегія тексту, дискурс.

Як стверджує провідний американський дослідник творчості Натаніеля Готорна професор Фредерік Крюз, майбутній творець роману «Багряна літера» ще з дитинства тримався осторонь галасливих компаній однолітків і полюбляв довгий час залишатися наодинці зі своїми мріями. Його єдиними друзями впродовж років залишалися книги з родинної бібліотеки. У 1823-му році юнак склав вступні іспити до коледжу Бовдуїн, одного з елітарних навчальних закладів Америки, в якому впродовж наступних чотирьох років здобував класичну гуманітарну освіту. Отримавши диплом у 1827-му році, відлюдкуватий випускник, начебто, збирався провести решту життя у добровільному вигнанні, подалі від демократичного хаосу суспільно-політичного життя Америки часів правління демократів на чолі із Ендрю Джексоном. У щоденнику Готорн назвав цей етап власної біографії періодом відлюдництва у «сумовитих покоях» [5, с. 2].

Таке зізнання змушувало декілька поколінь дослідників вважати Готорна дивакуватим чужинцем у американській демократичній культурі першої половини XIX сторіччя — «високочолим» митцем-одинаком, котрий з власної волі провів дванадцять самотніх років у родинному маєтку в місті Сейлем. На переконання наукового загалу, Готорн свідомо намагався ігнорувати не тільки своє безпосереднє соціальне оточення, але й усі важливі події, що відбувалися на той час на теренах його батьківщини. Подібні уявлення про життя і творчість письменника є частиною давнього літературознавчого міфу про загальну відчуженість представників Американського Ренесансу від їх національного духовного і соціально-політичного середовища та свідому творчу орієнтацію на європейські мистецькі моделі.

Мета статті зумовлена необхідністю переходу від емпіричної констатації фактів до історико-літературного осягнення впливу стихій національної масової літератури першої половини XIX сторіччя на твори Готорна. Безпосереднє завдання статті передбачає аналітичну інтерпретацію специфіки контактування прози Готорна з популярною демократичною культурою Америки, що була репрезентована в літературному дискурсі багатоманітними жанрами масового красного письменства. Узвичаєна історико-літературна репутація Готорна не заохочує до студіювання усєї складності його митецької комунікації з дискурсивними практиками національної масової літератури. **Актуальність** статті зумовлена потребою перегляду традиційних наукових уявлень про творчу біографію та особливості текстуальної стратегії письменника в культуральному контексті його нерозривних зв'язків із масовим мистецтвом Сполучених Штатів першої половини дев'ятнадцятого сторіччя.

Образ Готорна, самітника з Сейлема, присутній у більшості академічних історій та антологій американської літератури, створених упродовж минулого століття. У книзі Мілтона Мелтзера «Nathaniel Hawthorne: A Biography» (2006), автор нерідко завершує черговий фрагмент біографічної інформації фразами на кшталт наступної: «для письменника, котрий, як добре відомо, не прагнув гучної слави і сторонився людей, це була напрочуд дивна поведінка» [2, с. 88]. Зокрема, здивування професора Мелтзера викликає маловідома у наш час громадська діяльність Готорна, який був безпосереднім організатором Сейлемського «Лицею», що входив до загальнонаціональної мережі лекторських закладів, у яких виступали американські популярні літератори і просвітники.

Доволі сумнівними виглядають спроби деяких авторитетних критиків Сполучених Штатів, зокрема Едвіна Хавіланда Міллера і Гарольда Блума, представити Готорна «соціальним маргіналом» [3, с. 184] і аполітичною людиною з інтроспективним світоглядом [1, с. 119], байдужою до боротьби двох найбільших політичних об'єднань тогочасної Америки, партії Демократів (The Democratic Party), яка послідовно виступала на підтримку величезних мас пересічних громадян, і партії Вігів (The Whig Party), котра лобювала інтереси великого національного бізнесу і заможних рабовласників з Півдня.

Відомий готорнознавець Роберт Мілдер у книзі «Hawthorne's Habitations: A Literary Life» (2012), стверджує, що представлений у його праці історичний і психологічний портрет письменника загалом не заперечує, а лише доповнює традиційні академічні уявлення американістики минулого сторіччя. Дослідник наполягає на тому, що Готорн «за час тривалого перебування в Англії та Італії був глибоко вражений європейською культурою» [4, с. 216]. Готорн давно сумнівався у мистецькій цінності «примітивної» демократичної культури Америки і, прибувши до Європи, обрав для себе нові, «високі» естетичні орієнтири Старого Світу. Втім, подібно до інших класиків північноамериканського романтизму, Готорн не вважав себе чужинцем у житті своєї країни. Він уважно стежив за бурхливим розвитком демократичної культури і прагнув представити у своїх творах її потужне і неповторне національне звучання.

Відомо, що під час навчання у коледжі Готорн приятелював із кількома студентами, котрим невдовзі судилося стати найвідомішими «народними» політиками Америки. До їх числа входили: майбутній президент від демократів Франклін Пірс, конгресмен Джонатан Кіллей і відомий урядовець-реформатор Гораціо Брідж. Готорн зараховував себе до табору прихильників ідеології та державницької стратегії демократів. Генерал Джексон, новообраний президент і лідер Демократичної партії, на переконання письменника, був «поза сумнівом найкращим з усіх людей, яких ми обирали». Натомість орудників партії Вігів сенаторів Джона Калхуна і Даніеля Вебстера він вважав за «людей цілковито сумнівної репутації», уславлених лише завдяки «аморальній поведінці» та «горезвісній пристрасті до спиртного».

Митець надрукував більше двадцяти творів у виданні «Democratic Review». Його головний редактор Джон Л. О'Салліван, автор уславленої концепції «Manifest Destiny», високо поцінував літературний талант Готорна і називав його «надзвичайно щирою людиною і чудовим письменником». Утім, демократи підтримували Готорна не лише добрими словами. Завдяки протекції впливових друзів у Вашингтоні він отримав справжню синекуру — прибуткову посаду інспектора на Сейлемській морській митниці.

Під час президентських перегонів у 1852-му році Готорн підготував до друку блискучу біографію кандидата від Демократичної партії, свого колишнього однокурсника і сенатора зі штату Нью-Гемпшир Ф. Пірса. Його суперника Д. Вебстера він звинуватив у аморальній поведінці та алкоголізмі, не згадавши про згубну любов до

віскі, від якої потерпав його друг і покровитель. Після переконливої перемоги на виборах вдячний президент Ф. Пірс щедро нагородив Готорна, подарувавши літератору, котрий не мав дипломатичного досвіду, престижну посаду урядового консула в Ліверпулі. За словами дружини Готорна, вищим за її чоловіка у дипломатичній ієрархії тих часів був лише головний посланець Сполучених Штатів в Лондоні. Варто зазначити, що навіть відданий прибічник демократів Волт Вітмен ніколи не отримував настільки щедрих заохочень, а Герман Мелвілл, який володів французькою та італійською і мав чималий досвід перебування в інших країнах, упродовж років марно силувався умовити вашингтонських чиновників призначити його на посаду американського дипломатичного представника в Європі.

Навіть у скрутні часи Готорн зберігав відданість політичним друзям. Коли генерал Захарія Тейлор, новообраний президент від партії Вігів, особистим указом позбавив його посади митного інспектора, письменник скористався цим «кривдним звільненням», як можливістю черговий раз заявити про власну відданість Демократичній партії. У передмові до роману «Багряна літера», користуючись риторикою літераторів радикально-демократичних переконань, він назвав себе «інспектором локофоко» (локофоко — неофіційна назва найрадикальнішого крила Демократичної партії, яке сформувалося у 1835-му році), якого «обезголовили на політичній гільйотині» підступні недруги. Таким чином, за словами автора, роман є чимось на кшталт «посмертних нотаток обезголовленого інспектора».

Але слід зауважити, що Готорн доволі скептично ставився до багатьох інновацій, що їх пропагували демократи. Аболіціонізм, боротьба за політичні права жінок і різноманітні соціальні реформи не належали до магістральних тем письменника, який загалом вважав себе демократичним консерватором. Хоча у 1842 році Готорн провів кілька тижнів у соціалістичній громаді Брук Фарм, він зробив це переважно заради того, щоб заощадити трохи грошей у період фінансової кризи, і згодом висміяв засновників і учасників утопічного об'єднання в романі «Blithedale Romance».

Разом з тим, хоча він не завжди підтримував ліберальні нововведення демократів, Готорн свідомо пов'язував власну творчість із популярною демократичною риторикою. За приклад йому слугував сам президент Ендрю Джексон. Легендарний демократ, на думку Готорна, був наділений «неперевершеним хистом із незборимою силою доносити власні думки до найбільшої кількості слухачів». Ефективність його риторичних стратегій забезпечувала стабільну прихильність найширших мас населення. До цього письменник Готорн просто не міг лишатися байдужим — він вчився у Джексона, намагаючись відшукувати власні засоби і форми ефективного зв'язку з масовою аудиторією. Отже, обставини соціально-політичного буття країн безпосередньо зумовлювали його естетичні переконання і творчі заміри. Такого митця, безумовно, не слід кваліфікувати за відлюдника. Відповідна історико-літературна легенда спотворює його репутацію. Усамотнення у робочому кабінеті не ставало Готорну на заваді: він був відкритий сучасності, не лише слідкував за перебігом соціальних і культуральних процесів, але й намагався бути їхньою дієвою особою. Відповідно й дискурс масової літератури не був йому чужий.

Втім, в сучасному науковому континуумі його зв'язок із дискурсивним середовищем не знаходить розуміння. У дисертаційній праці Олексія Аксьонова «Проза Н. Готорна: читання як акт моральної рефлексії» (Москва, 2005) репрезентовано огляд сучасних досліджень авторських стратегій тексту у творах Готорна. Загалом йдеться про зв'язок із пуританізмом та європейським романтизмом, поцінований як основна культуральна парадигма, що визначала особливості формування творчої свідомості Готорна. Подібним чином, у кандидатській дисертації Наталії Седової «Духовний образ

Америци в літературі США першої половини 19-го сторіччя» (Москва, 2009) поняття «популярна культура», «масова література» і «демократія» не згадуються взагалі, натомість основою американської національної духовності авторка називає складне сполучення пуританізму і європейського романтизму.

Звісно, значущість цієї сполуки не варто недооцінювати, проте північноамериканський романтизм формувався на родючому ґрунті демократичної культури, про яку Волт Вітмен свого часу писав: «Якщо засіяти цю землю цвяхами, вже наступного ранку там виростуть довжелезні залізні палиці» [7, с. 398]. Якою б не була специфіка зв'язків Готорна з пуританською релігійною свідомістю та європейським романтизмом, поза сумнівом, письменник не мав наміру ізолювати себе від потужного впливу бурхливих сил демократизму. Тут маємо висловити принципові судження про специфіку ставлення Готорна до масової літератури його часу. Увиразнити позицію письменника допомагає порівняння з представниками північноамериканського романтизму: Купером, Даною, Паркманом і По. Вони непримиримо ставилися до масової літератури, сприймаючи її засилля як загрозу національній культурі, як хибне наслідування пріоритетів неосвіченого демократичного натовпу. Відповідно й власну творчу позицію Купер, Дана, Паркман пов'язували з протистоянням дискурсу масової літератури. Позиція По суттєво відрізнялася, хоча також була проявом негативного ставлення до масової літератури. Митець сприймав її за супротивника, вбачаючи власні творчі завдання у площині необхідності упокорювати його, долати вплив масової літератури на моральний стан суспільства і літературний процес.

Ставлення Готорна до масової літератури було принципово іншим. Приклад президента Джексона, котрий вдало використовував масову риторику у досягненні результативного політичного впливу на суспільство, стимулював митця на пошук конструктивної взаємодії з масовою літературою. Відповідно, його творче кредо передбачало використання дискурсивних практик масової літератури заради вирішення власних творчих завдань. То була **стратегія компромісу з масовою літературою**, стратегія, котра принесла Готорну певні дивіденди, але у кінцевому результаті призвела до руйнівної кризи і творчого самознищення митця.

Дебютний твір Готорна «Fanshawe» (1828) не дарма пов'язаний із «готичними романами» популярного американського письменника Чарльза Брокдена Брауна. У його творах «Arthur Mervyn» та «Ormond» атмосфера готичних жахів у стилі Ганни Редкліф і Гораса Волпола поєднувалася з розповіддю про поневіряння злидених робітників у похмурих нетрях американських мегаполісів, що зумовлювало щире зацікавлення демократичної читацької публіки.

Утім, на початку шляху Готорн не мав наміру обмежуватися лише готичним жанром. У сфері його інтересів була й сентиментальна «домашня» (domestic) або ж «благочестива» (за визначенням Волта Вітмена) література для читання у родинному колі. Авторами цього різновиду популярних творів здебільшого були американські літераторки, котрі пропагували моральність, побожність і традиційні родинні цінності. Хоча Готорна інколи характеризують як «дитячого» або «сентиментального» письменника, навряд чи варто сприймати його звернення до тематики й образів «домашньої» літератури як спробу вираження «світоглядної та естетичної позиції митця», як на тому наполягає Елла Старкова у дисертації «Проблеми поезики малої прози Н. Готорна» (Москва, 2009). У листах до видавця Готорн скаржився на те, що національний книжковий ринок «захопила триклята орава писак жіночої статі», й задля того, щоб не загубитися у цьому океані сентиментально-повчальної белетристики, чоловікам-письменникам в Америці доводиться брати на озброєння популярні «жіночі» прийоми. Попри інвективи на адресу «писак жіночої статі», Готорн створив власну серію популярних «домашніх» оповідань, до якої входили «The Gentle Boy», «Little

Annie's Ramble», «The Village Uncle», «Sights from the Steeple», «The Vision of the Fountain» і ряд інших. Їх було оприлюднено в ілюстрованих подарункових виданнях і розважальних журналах, які найчастіше купували шанувальниці «домашньої» літератури.

«Домашня» література була не єдиним різновидом американської масової літератури, котрий вплинув на творчість Готорна. У 1830-ті роки, коли масовий читач Америки почав захоплюватися популярною реформаторською літературою, однокурсник і приятель Готорна, Джордж Б. Чівер видав друком бестселер «Deason Giles's Distillery» (1835), в якому у сенсаційній манері зобразив страшні наслідки зловживання алкоголем. Величезний успіх цієї історії серед читачів надихнув Готорна на створення популярного реформаторського оповідання, присвяченого боротьбі за тверезість. Головним героєм його історії «A Rill from the Town Pump», яка була надрукована лише за кілька місяців після публікації книги Дж. Б. Чівера, стала звичайна водокачка, що постачає мешканців міста свіжою джерельною водою і гордовито іменувала себе «великим реформатором сучасності», котрий невдовзі допоможе суспільству здолати усі проблеми, пов'язані з пияцтвом.

Готорн не обмежувався наслідуванням окремих популярних напрямів, як то антиалкогольна або сентиментальна «домашня» література. У багатьох його творах, опублікованих упродовж 1840–1850-х років, письменник активно запозичував і використовував найрізноманітніші елементи масової літератури. Колишній автор творів для дітей і набожного жіноцтва, Готорн на початку 1840-х років спробував себе у новій ролі популярного гумориста. Хоча новітні дослідники не називають Готорна письменником-гумористом, сучасники митця вважали відверто гумористичними чимало його творів. У 1849-му році редактор популярного часопису «Yankee Blade» зарахував Готорна до найвідоміших американських гумористів, назвавши його творчість «одним із наших найвиразніших зразків сучасної сміховинної літератури» [7, с. 556]. Отже, стратегія творчого компромісу з масовою літературою виявилася цілком дієвою.

Така стратегія далася взнаки й у сприйнятті Готорном дискурсивних практик північноамериканського релігійного реформізму. Творчий компроміс з дискурсивними практиками масової літератури надав йому можливість сміливого і відповідального потрактування Другого релігійного пробудження (The Second Great Awakening), котре справило значний вплив на усі сфери північноамериканського буття.

На початку 1840-х років стрімке розповсюдження сектантських віровчень сприяло формуванню у суспільній свідомості нового образу демократичної церкви як осереддя сексуальної розбещеності. Здавалося, що від пуританської моральної стриманості минулого сторіччя не залишилося жодних слідів. Фундатори найпотужніших сектантських об'єднань Сполучених Штатів: Джейкоб Кокрен, Майкл Хулл Бартон, Ісак Буллард, Елайжа Пірсон, Роберт Метьюз, Джозеф Сміт та інші пропагували полігамію і вважали вільні сексуальні стосунки серед прихожан і священників невід'ємною складовою оновленої демократичної релігії. Самопроголошений «месія» Дж. Кокрен, одружений і батько трьох дітей, пишався тим, що мав сім «духовних дружин» серед своїх послідовниць. Засновник «Церкви святих останніх днів» (або ж церкви мормонів) Дж. Сміт був змушений спорудити декілька житлових будинків, аби утримувати свою величезну «божественну родину», яка налічувала 33 дружини і понад 60 дітей. Чимало з його дружин полишили власні родини, щоб приєднатися до цього релігійного лідера.

У романі «The Scarlet Letter» Готорн спробував дати відповідь на питання, чи спроможна Америка доби Великого Пробудження побачити у перелюбстві, скоєному

священиком і одруженою жінкою з його пастви, бодай найменші ознаки морального злочину. Для підсилення ефекту морального осуду письменник використав історичні декорації пуританської культури XVIII сторіччя. На його думку, лише завдяки порівнянню «старозавітних» духовних засад пуританізму з нестримною аморальністю новочасної демократичної церкви, співгромадяни здатні зрозуміти, що родинне життя і кохання у шлюбі ще не втратили суспільної значущості. Але, зважаючи на те, що в Америці було продано лише близько 35 тисяч примірників роману «The Scarlet Letter», слід визнати, що сучасники залишилися байдужими до авторського дидактизму. Натомість вони придбали понад 700 тисяч романів популярних літераторів Марії Монк, Джорджа Ліппарда і Джорджа Томпсона, які оспівували чуттєву розбещеність і сексуальні злочини, що панували у тогочасній американській церкві.

Роман Готорна «The Marble Faun» став останньою спробою художнього упокорення дикунства й морального релятивізму американського релігійного простору. Усвідомивши, що духовний авторитет протестантизму і сектантства у його країні був надто міцним для прямої конфронтації, він звернувся до альтернативного релігійного напрямку — до католицької церкви, яку вважали найбільшим суперником національних конфесій у напруженій конкурентній боротьбі за спасіння душі американських віруючих. Католицизм, який успішно протистояв хаосу релігійного оновлення впродовж багатьох сторіч, перетворився на своєрідний запобіжний клапан для безпечного вивільнення дикунської енергії демократичної свідомості. Втім, не варто сприймати це своєрідне «навернення» до католицької віри як спробу ізолювати власну творчість від впливу національної релігійної атмосфери. Готорн просто описав лише один з багатьох процесів трансформації демократичної релігійної свідомості у часи Другого великого пробудження.

Навіть побіжний огляд укоріненості Готорна в північноамериканському релігійному дискурсі першої половини XIX сторіччя засвідчує непродуктивність бінарної опозиції – «за» чи «проти» протестантизму, – у межах якої наукова спільнота звикла розглядати його творчість. Все набагато складніше: занурення до релігійного реформізму, здійснене за допомогою творчого компромісу з дискурсивними практиками масової літератури, надало йому можливість сміливого й відповідального пошуку, наблизило до розуміння справжніх процесів, котрі нуртували у вирі Другого релігійного пробудження.

Дослідження останньої частини творчої біографії Готорна (1853–1863) абсолютно неправомірно зосереджуються майже виключно на романі «The Marble Faun». Лише зрідка автори розвідок говорять кілька добрих або не дуже добрих слів про оповідання «Our Old Home». Це можна було б якимось чином зрозуміти і пояснити в минулому, коли пізні твори Готорна були маловідомі і недоступні науковцям і критикам. Але на сьогодні зусиллями новітніх текстологів видані дві академічні збірки під назвою «The American Claimant Manuscripts» та «The Elixir of Life Manuscripts», до яких увійшли твори Готорна пізнього періоду.

Отже, немає виправдань для сприйняття роману «The Marble Faun» як останнього здобутку письменника. Цей твір з'явився 1860-го року, але ще з 1853-го року (коли письменник з родиною відплив до Британії) і до кінця життя Готорн не переставав працювати. Останнє десятиліття його життя було, без перебільшення, чи не найпродуктивнішим, якщо брати до уваги кількість текстів, створених за цей час. До них належать не лише фрагменти художніх творів, але й особисті нотатки митця, спогади про те, що він побачив під час подорожі, творчі плани, сюжетні заготовки тощо: нотатки «The English Notebooks» (1853–1858); незавершений роман «The Ancestral Footsteps» (квітень-травень 1853); нотатки «The French and Indian Notebooks» (1858–1859); незавершений роман «Etherege» (1860); незавершений роман «Grimshawe»

(1860–1861); незавершений роман «Septimus Felton» (1861–1862); нотатки «Chiefly About War Matters» (1862); оповідання «Our Old Home» (1860–18630); незавершений роман «The Dolliver Romance» (1863).

До першої збірки «The American Claimant Manuscripts» увійшли три незавершені варіанти пригодницьких романів (або ж «романсів», як називав їх сам автор), події яких відбуваються на теренах Америки і Британії 19-го сторіччя. Роботу над першим текстом «The Ancestral Footsteps» було розпочато у 1958-му році під час перебування письменника в Римі. Певною мірою, ця обставина заперечує твердження деяких критиків минулого сторіччя про особливе захоплення Готорна «високою» європейською культурою. Він знаходився в самому серці Старого світу, але писав популярні сенсаційні історії. Другий і третій тексти створювалися вже на теренах Сполучених Штатів, у Конкорді лише за кілька місяців до початку Громадянської війни. У жодному з цих незавершених романів, або скоріше чернеток романів, немає чітко окресленого сюжету, наскрізної теми. Присутні характерна для Готорна страхітлива готична атмосфера і згадки про сенсаційні злочини і містичні дива. Герой твору вирушає до Британії, в його кишені знаходиться старий ключ, але він і гадки не має, що саме цей ключ має відкрити. Він потрапляє до старого маєтку, який начебто належать (але можливо й не належить) його родині, де його намагається вбити страшний (але невідомий) антагоніст.

Одним з найяскравіших образів роману «The Ancestral Footsteps» (букв. «сходи предків») є криваві сходи. Готорн залишив власні чорнові нотатки – під час ознайомлення дізнаємося, що письменник намагався вирішити, з якої причини ці загадкові сходи, що увійшли до назви твору, зрештою стали кривавими: можливо саме на них один із братів вбив або важко поранив іншого. Зауважимо, що Готорн залишив в тексті ще кілька варіантів пояснення: бунтівний брат виступив проти короля, він став людиною, якій випало на долю стратити монарха, і цей страшний злочин призвів до того, що впродовж усього життя вбивця залишав криваві відбитки усюди, де з'являвся. А може це був якийсь англійський квакер, якого впіймав і жорстоко катував його брат-пуританин, йому вдалося вирватися на волю і перебраться до Америки, але на шляху він усюди залишав криваві плями через свої страшні рани від тортур. В будь-якому разі, письменник не залишив у тексті жодних вказівок на те, який з варіантів мав стати остаточним.

За спостереженнями професора Девіда Рейнольдса [6, с. 386], котрий, звісно, не міг не взяти до уваги пізні тексти Готорна, митець залишився у хаотичному лабіринті різноманітних популярних жанрів, полишивши у минулому колишні сподівання надати власним творам символічної глибини, чіткої структурованості і виразної змістовності, що були притаманні його попереднім творам, насамперед «Багряній літері». Нерідко він вдавався до розпачливих зізнань у творчому безсиллі, яке пов'язував із неспроможністю подолати невіршувальні протиріччя американського буття і віднайти об'єднуючий нарративний «голос» або послідовну сюжетну тональність.

Це особливо помітно у незавершеному тексті із збірки «The American Claimant Manuscripts». У трьох майже не пов'язаних між собою його фрагментах Готорн закладав основу сюжету, який вражає своєю винятковою сенсаційністю: йдеться про серію жорстоких вбивств, скоєних в Англії і Америці таємничим зловмисником. Однак автор увів до тексту ще й згадки практично про усі криваві злочини, які тільки можна собі уявити. Готорн остаточно відкинув побоювання стосовно моральної нейтральності й безсердечної сенсаційності масової літератури і продовжив покладатися на кримінальну тематику, сприйняту за основне джерело матеріалів, здатних привернути увагу американського читача. Але із розвитком сюжету письменник починає

сумніватися у власній спроможності написати захопливий сенсаційний роман, який би зацікавив американських читачів, пересичених подібними творами. Готорн відчайдушно розмірковував, як саме має скоювати свій наступний злочин його кримінальний герой, сюжетні варіації ставали все більш моторошними і кривавими. «Він використовує особливу отруту? Можливо він знається на вбивчій чорній магії? Ні, цього буде замало. Насправді він годується людським м'ясом — він канібал або вампір. Йому потрібно щороку з'їдати маленьку дитину аби залишатися живим».

Визнаючи, що у тексті майбутнього роману «немає ані іскри справжньої пристрасті», письменник додавав до чернетки довгий перелік відомих злочинців, сподіваючись додати життєвості своєму герою: «Яким він має бути? Можливо, він азартний гравець, грабіжник або пірат, чи кишеньковий злодій?» Готорн не зупинявся на цьому і продовжував: «Чи не зробити з нього канібала? Або упіря? Припустимо, що він людина, яка харчується кров'ю молодих і гарних жінок? <...> Якими повинні бути його звички? Можливо, він щоранку підсмажує маленьку дитину собі на сніданок?» Ці уривки нагадують публікації зі збірки популярних кримінальних історій «The National Police Gazette» і темні пригодницькі романи 1850-х років, вони написані у неприкрашеній манері і геть позбавлені метафоричної глибини і моральної принциповості.

Отже, потрапивши у філософський глухий кут внаслідок своїх роздумів стосовно моральних парадоксів масової літератури у романі «The Marble Faun», Готорн відмовився від подальших художніх експериментів і присвятив подальшу творчість зображенню сенсаційних пригод і страхітливих злочинів. Неспроможність відшукати змістове осереддя, здатне примирити невіршувальні суперечності американського буття, змусила письменника узятися за те, від чого він утримувався протягом усієї своєї письменницької кар'єри: Готорн почав писати сенсаційні тексти, позбавлені символічної глибини і моральної значущості. У романі «Багряна літера» і декількох інших текстах він, завдяки вдалому творчому компромісу, підкорив своїй волі сенсаційність і суттєво збагатив американське красне письменство. Але наприкінці життя митець капітулював перед хаосом популярної сенсаційності — перед дискурсом масової літератури, котрий завжди притягував і непокоїв його.

Список використаної літератури

1. Bloom H. Bloom's Classic Critical Views: Nathaniel Hawthorne / H. Bloom. – New York : Bloom's Literary Criticism, 2007. – 273 p.
2. Meltzer M. Nathaniel Hawthorne: A Biography / M. Meltzer. – New York : Twenty First Century Books, 2006. – 160 p.
3. Miller E. H. Salem is My Dwelling Place: Life of Nathaniel Hawthorne / E. H. Miller. – Iowa City : University Of Iowa Press, 1991. – 468 p.
4. Milder R. Hawthorne's Habitations: A Literary Life / R. Milder. — New York : Oxford University Press, 2012. — 336 p.
5. Person L. The Cambridge Introduction to Nathaniel Hawthorne / L. Person. – New York : Cambridge University Press, 2007. – 156 p.
6. Reynolds D. Walt Whitman's America: A Cultural Biography / D. Reynolds. – New York : Vintage Publishers, 1996. – 671 p.
7. Reynolds D. Beneath the American Renaissance: The Subversive Imagination in the Age of Emerson and Melville (reprint edition) / D. Reynolds. – New York : Oxford University Press, 2011. – 656 p.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2015

М. М. Kalinichenko

THE STRATEGY OF COMPROMISE WITH THE MASS-MARKET LITERATURE IN THE CREATIVE WORK OF NATHANIEL HAWTHORNE

The article highlights the problem of multiple-level discursive interconnections of the creative heritage of Nathaniel Hawthorne with the texts of North-American mass-market literature of the nineteenth century. These connections have been unreasonably ignored or obscured by the previous generations of literary scholars in Ukraine and abroad. From the time of the publication of his first works, Hawthorne closely followed the main trends of development of various types of popular genres and oftentimes willingly adopted their most effective artistic means. In the majority of Hawthorne's canonical works it is possible to find clear discursive traces of various popular tests of his age: from popular domestic fiction to nightmarish sensational publications and criminal adventures of radical democrats and penny newspapers. In the article there have been reviewed the peculiarities of the process of formation of the author's textual strategy in the historical context of the development of the national democratic culture of the United States. The ideal textual strategy, based on the artistic concept of all-around integration of the masses of American public in the political discourse of the Democratic Party of the President Andrew Jackson, had formed in the artistic consciousness of the writer. That strategy was combined with the writer's desire to integrate artistically complex philosophical themes and allegorical images into the popular materials of his works. However, in the later unfinished texts of the writer, that strategy of compromise with the vulgar popular culture and sensational mass-market texts had transformed into the predominant discursive force that finally overpowered and obliterated all other artistic intentions. The necessity of further close examination of the artistic connections of Nathaniel Hawthorne with the discursive practices of the mainstream popular art of his age on various levels has been emphasized.

Key words: Nathaniel Hawthorne, mass-market literature, popular democratic culture, textual strategy, discourse.

УДК821.161.2-32-09

С. В. Ленська

АНТИТОТАЛІТАРНИЙ ДИСКУРС У МАЛІЙ ПРОЗІ ОЛЕНИ ЗВИЧАЙНОЇ

У статті розглядається тематика та художні особливості оповідань маловідомої письменниці української діаспори Олени Звичайної. Проаналізовані оповідання і новели у різних ракурсах переконливо свідчать про анти тоталітарне спрямування її творчості, розкривають особливості моделювання анти тоталітарного дискурсу у малій прозі.

Ключові слова: еміграційна проза, новелістика, анти тоталітарний дискурс, тематика, неореалізм.

Гуманістичну традицію «розстріляного відродження», штучно перервану сталінським тоталітарним режимом, продовжила українська еміграційна проза. Її